

**ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ (ДР. ПОЛ. XX СТ.)**

У статті описується система вищої освіти, що склалася у Великобританії у другій половині XX століття. Надано інформацію щодо історії виникнення університетів, коледжів вищої та подальшої освіти. Охарактеризовано основні типи британських університетів. Виділено відмінності у організації навчання у коледжах вищої та подальшої освіти та університетах. Надається коротка характеристика діяльності уряду країни у галузі вищої освіти у другій половині XX століття. Виділено пріоритетні напрямки розвитку системи вищої освіти Великої Британії згідно рекомендації комісії Робінса.

Ключові слова: Великобританія, вища освіта, подальша освіта, університет, коледж, Оксфорд, Кембридж, реформи у галузі вищої освіти.

Постановка проблеми. Система вищої освіти Великої Британії має 800-річну історію і є гордістю держави. Країна має значний позитивний досвід організації навчання у вищій школі. Творче вивчення, узагальнення, критичний аналіз набутого досвіду та його впровадження у систему вищої освіти України можуть бути корисними.

Основні положення щодо здобуття вищої освіти у другій половині XX століття відображені у державних законодавчих та нормативних документах Великобританії, а саме: Education Act 1944, Education (Scotland) Act 1945, Education (Fees and Awards) Act 1983, Education (Grants and Awards) Act 1984, Education Act 1986, Education (Student Loans) Act 1990, Further and Higher Education Act 1992.

Аналіз актуальних досліджень. Вивченню досвіду організації вищої освіти у Великобританії присвячені праці Уільяма Бренд Сімпсона (William Brand Simpson), Джозефа Лоско (Joseph Losco), Джека Морела (Jack Morrell), Чарльза Сміта (Charles Schmitt). Досвід зарубіжних країн у галузі вищої освіти висвітлювали й вітчизняні науковці, а саме: А. Алексюк, М. Головатий, М. Євтух, К. Корсак, В. Яблонський та інші.

Мета статті – висвітлити окремі аспекти організації вищої освіти у Великій Британії.

Виклад основного матеріалу. У другій половині XX століття система вищої освіти Великобританії складалася із коледжів вищої та подальшої освіти, політехнічних інститутів та університетів [6].

Коледжі вищої освіти – це коледжі, які після 1992 р. отримали право на навчання студентів за університетськими програмами та присвоєння ступеня бакалавра. Найбільш відомі серед них давні коледжі: Лондонський коледж друкарської справи та Лондонський коледж моди. На кінець XX століття частина студентів цих коледжів, що навчалися за програмами університетів, складала понад 30% від загального контингенту.

Коледжі подальшої освіти пропонували для навчання ряд професійних курсів, що склалися з теоретичної і практичної частини. По закінченню навчання для отримання диплому студенти складали кваліфікаційні іспити з прикладних і суспільних наук, а також медико-санітарних дисциплін згідно із Загальнонаціональною професійною кваліфікацією (GNVQ).

Маючи диплом англійського коледжу подальшої освіти, можна було без іспитів вступити на другий курс університету. Студенти, які закінчили два курси шотландського коледжу подальшої освіти, могли вступити відразу на третій курс університету. Наприкінці 90-х років XX століття у Великобританії нараховувалося близько 200 тис. студентів, які отримували вищу освіту в коледжах подальшої освіти, серед них близько 30 тис. осіб – студенти-іноземці.

Головною відмінністю університетського сектору був більш високий ступінь внутрішньої диверсифікації.

Цікавим є той факт, що університети різних поколінь об'єднувалися назвою, що виражала специфіку матеріалу, з якого було побудовано їх приміщення. Так університети першого покоління отримали назву "кам'яні", другого – "червоноцегляні", третього – "скляні".

Перші англійські університети – Оксфорд (1169 р.) і Кембридж (1209 р.) - за своєю організаційною структурою відносяться до федеративних або колегіальних (collegiate universities), основу яких складають коледжі. Така організаційна структура сприяла динамічному розвитку перших університетів за рахунок відкриття нових коледжів і факультетів, а потім і дослідницьких центрів. До початку XIX століття інших університетів в Англії не було.

На кінець XX століття Університет Кембриджу налічував 29 коледжів; Університет Оксфорда – 39 коледжів і 5 академічних відділень. Щорічно у Кембриджі за 25 спеціальностями навчалася близько 16 тис. студентів і аспірантів, в Оксфорді – близько 17 тис., серед яких близько 11% становили іноземні громадяни.

На території Шотландії були побудовані чотири "кам'яних" університети: Університет Сент-Ендрюс (1411 р.), Університет Глазго (1451 р.), Університет Абердіна (1495 р.) та Університет Единбурга

(1583 р.). Ці університети розташовувалися у найбільших населених пунктах [4].

Індустріальна революція та потреба у кваліфікованих кадрах сприяли виникненню другого покоління британських університетів. Нові університети засновувалися у промислових центрах – Лондоні і Даремі (1836 р.), Манчестері (1851 р.), Бірмінгемі (1900 р.), Ліверпулі (1903 р.), Брістолі (1909 р.), Редінгу (1926 р.). Ці університети отримали назву "червоноцегляні".

У 1895 р. на базі Університету Лондона було створено Лондонську Школу Економіки та Політичних наук, яка обрала пріоритетним напрямом свого розвитку інтернаціоналізацію навчання. На кінець ХХ століття вона являла собою "глобальний" університет, що мав філії у 136 країнах, у яких проводилося навчання іноземних громадян.

На відміну від колегіальних, створених на базі коледжів Оксфорду і Кембриджу, більшість університетів другої хвилі унітарні, організовані на базі факультетів. Виняток серед нових університетів становив Університет Лондона, який налічував 19 коледжів, а також ряд асоційованих інституцій. На кінець ХХ століття у Лондонському Університеті навчалось 115 тис. студентів, з них близько 12% студенти-іноземці. Це другий за кількістю студентів університет Великобританії після Відкритого Університету.

Третє покоління вищих навчальних закладів виникло після Другої світової війни, коли були засновані університети в Ексетері (1922 р.), Ноттінгемі (1948 р.), Кілі (1949 р.), Сассексі, Уорвіку, Кенті і Ессексі (60-ті роки ХХ століття). Це спеціалізовані вузи, орієнтовані на інтенсивне створення нових технологій навчання та швидке впровадження їх у практику. Вони отримали назву "скляні", бо були збудовані зі скла і бетону [5].

У 60-х роках ХХ століття у Великій Британії з новою силою виникла потреба у підвищенні освітнього рівня населення. Це спонукало до проведення експериментів у галузі вищої освіти. Підсумком роботи у цьому напрямі стало створення у 1969 р. Британського Відкритого Університету. На кінець ХХ століття у Британському Відкритому Університеті навчалось близько 200 тис. студентів, більшість з яких – громадяни інших країн. За його зразком створені університети, що займаються навчанням іноземних громадян у Канаді, Австрії, Іспанії, Індії, Ізраїлі, Туреччині та Нідерландах.

У 1973 р. було засновано перший приватний університет Великобританії – Університет Бекінгема. Цей університет не отримував державного фінансування, спеціалізувався на курсах фінансового менеджменту та бізнес-адміністрування [5]. До недержавних вищих навчальних закладів, крім Університету Бекінгема, належать приватні бізнес-школи (найвідоміша з них Ріджент Бізнес Скул), що спеціалізуються на програмах МВА. Проте вони не становлять суттєвого сегменту британської системи освіти.

Таким чином, в історичному аспекті можна виділити виникнення трьох поколінь університетів, а саме: "кам'яних", "червоноцегляних" та "скляних".

Незважаючи на існуючі відмінності між університетами трьох поколінь, їх прийнято відносити до "старих" університетів. До "нових" відносяться в основному колишні коледжі, які отримали статус університетів після 1992 р. (Post-1992 universities). Присвоєння статусу університетів політехнічним коледжам йшло всупереч традиційній політиці Великобританії у галузі вищої освіти. У 1992 р. таких "нових" університетів налічувалося 33, але їх кількість продовжує збільшуватися.

Верхні рядки рейтингів щодо кількості студентів серед "нових" університетів займають орієнтовані на інтернаціоналізацію навчання – Університет Долини Темзи і Університет Хертфордшира. Ці університети мають представництва на території інших держав та займаються навчанням іноземних студентів на їх території [6].

У 1962-63 роках ХХ століття у Великобританії навчалось 28 тис. іноземних студентів, що становило 8% від усього студентства. На збільшення кількості іноземних студентів до 34 тис. на початку 70-х років вплинуло збільшення кількості університетів до 45.

Загалом у Великобританії на кінець ХХ століття налічувалося близько 170 закладів вищої освіти. Менше за все вищих навчальних закладів на кінець ХХ століття налічувалося у Північній Ірландії (всього 2 університети та 2 коледжі) та Уельсі (2 університети та 4 коледжі), у Шотландії діяли 14 університетів (включаючи Відкритий Університет) та 9 коледжів, 77 університетів і 54 коледжі діяли в Англії. Освітні системи цих історичних регіонів практично не відрізнялися.

Варто зазначити, що поштовхом до модернізації вищої освіти у Великій Британії стало прийняття Закону про освіту (1944 р.) та підготовка доповіді комісії Робінса (1963 р.), яка визначила чотири пріоритетні напрями британської вищої освіти: спеціалізація навчання; введення загальнотеоретичної складової в університетах, орієнтованих на спеціальне навчання; забезпечення балансу між навчанням і науково-дослідницькою діяльністю; збереження культурної, світоглядної функції університетів як інститутів соціалізації.

Наслідком рекомендацій комісії Робінса щодо удосконалення системи університетської освіти було різке розширення сектору університетської освіти і створення державного сектору вищої освіти, до якого увійшли коледжі подальшої освіти. Така система, зберігаючи традиційну автономію університетів,

дозволяла адаптувати вищу школу до потреб суспільного розвитку [4].

Прийнятий у 1992 р. Закон "Про подальшу і вищу освіту" скасував бінарну систему вищої освіти і заснував єдину модель, надавши політехнічним коледжам і еквівалентним навчальним закладам статус університетів. Проте проголошена рівність "старих" і "нових" університетів залишалася значною мірою декларативною. Вища академічна освіта у Великій Британії була більш престижною, ніж вища професійна освіта.

Згідно із даними на кінець XX століття Великобританія посідала друге місце після США у рейтингу країн-експортерів освітніх послуг і отримала від експорту освіти 3758 млн. доларів або 3,2% від загального експорту послуг [4].

На кінець XX століття у Великій Британії навчалася вже близько 225 тис. студентів-іноземців, що становило майже 11% від загальної кількості студентів. Крім навчання іноземних студентів, що приїжджали не з країн Європейського Союзу і оплачували повністю своє навчання, виправдала себе і стратегія створення філій університетів у різних країнах. Так на кінець XX століття близько 70 тис. іноземних студентів отримували британську освіту за межами Великої Британії.

Висновки та перспектива подальших досліджень. У другій половині XX століття британська система вищої освіти зазнала значних змін, які знайшли втілення у її трансформації в ефективно функціонуючу, орієнтовану на потреби ринку праці. Збільшення кількості студентів спонукало до відкриття нових університетів та надання нового статусу існуючим коледжам.

Зміни у британській системі університетської освіти, впроваджені у другій половині XX століття, сприяли підвищенню інтересу до неї не лише серед громадян країни, а й з боку іноземців.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у визначенні впливу змін у системі університетської освіти у Великій Британії у другій половині XX століття на становлення системи навчання студентів-іноземців.

Література

1. Дем'янчук О. Глобалізація вищої освіти: огляд сучасних світових проблем / О. Дем'янчук // Людина і політика. – 2002. – № 1. – С. 74-81
2. Джуринский А. Н. Интернационализация высшего образования / А. Н. Джуринский // Педагогика. – 2004. – № 3. – С. 83-95
3. Вульфсон Б. Л. Высшее образование на Западе на пороге XXI века: успехи и нерешенные проблемы / Б. Л. Вульфсон // Педагогика. – 1999. – № 2. – С. 84-93
4. Обзор систем высшего образования стран ОЭСР бюллетеня "Новости ОЭСР": образование, наука, новая экономика". Центр ОЭСР – ВШЭ, 2004. – № 7. – 16 с.
5. Саргсян А. Л. Этапы развития университетов в Великобритании / А. Л. Саргсян // Міжнародні Далівські читання: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф. "Університет і регіон" (19 – 20 жовт. 2005 р.). – Луганськ, 2006. – С. 134 – 146
6. Corbett Anne, Universities and the Europe of Knowledge: ideas, institutions, and policy entrepreneurship in European Community higher education policy, 1955–2005 / Anne Corbett. – Palgrave Macmillan, 2005. – 268 p.
7. Davies John L. New Universities: Their Origins and Strategic Development // International Higher Education: an encyclopedia ; edited by Philip G. Altbach – Garland Publishing Inc. / L. John Davies. – New York&London, 1991. – P. 205–231.
8. http://premiumstudy.com.ua/sistema_osviti_velikobritanii.html
9. <http://pedagog.profi.org.ua/uk/node/2491>

Т.А. Потапенко

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ СИСТЕМЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ ВЕЛИКОЙ БРИТАНИИ (ВТ. ПОЛ. XX СТ.)

Резюме

В статье описывается система высшего образования, сложившаяся в Великобритании во второй половине XX века. Предоставлена информация об истории возникновения университетов, колледжей высшего и дальнейшего образования. Охарактеризованы основные типы британских университетов. Выделены различия в организации обучения в колледжах высшего и дальнейшего образования и университетах. Кратко описывается деятельность правительства страны в области высшего образования во второй половине XX века. Выделены приоритетные направления развития системы высшего образования Великобритании согласно рекомендациям комиссии Роббинса.

Ключевые слова: Великобритания, высшее образование, дальнейшее образование, университет, колледж, Оксфорд, Кембридж, реформы в сфере высшего образования.

**THE PECULIARITIES OF THE SYSTEM OF HIGHER EDUCATION IN GREAT BRITAIN
(THE SECOND HALF OF THE 20TH CENTURY)**

Summary

The article describes the system of higher education developed in the UK in the second half of the twentieth century. The information on the history of universities, colleges of higher and further education is given. The basic types of the British universities are described. The differences in the organization of the process of teaching in colleges of higher and further education and universities are distinguished. A brief description of government's policy in the field of higher education in the second half of the twentieth century is given. The priorities for the development of higher education in the UK according to recommendations of the Robbins commission are described.

Key words: Great Britain, higher education, further education, university, collage, Oxford, Cambridge, reforms in the sphere of higher education.

УДК 377.8.03

М.А. Федорець

**ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЕКТІВ ЯК ЗАСОБУ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ**

У статті проаналізовано сутність методу проектів як засобу ефективної підготовки майбутнього вчителя іноземної мови для початкової школи у педагогічному ВНЗ, його основні завдання, функції, етапи організації й умови втілення у навчальний процес, що забезпечують підвищення якості підготовки спеціалістів; представлено алгоритм впровадження методу проектів у навчально-виховний процес викладання іноземної мови, апробований у педколеджі; запропоновано типологію та тематику навчальних проектів, які найбільш вдало підходять для імплементації у навчально-виховний процес ВНЗ І-ІІ рівнів акредитації з метою забезпечення умов для індивідуальної самореалізації студента, що передбачає проектування траєкторії особистісного та фахового розвитку.

Ключові слова: метод проектів, етапи проекту, алгоритм виконання проекту, типологія проектів для педагогічних ВНЗ.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Мета вищого навчального педагогічного закладу – формувати інтелектуальну еліту України, готувати для сучасної школи висококваліфіковані кадри, стимулювати у майбутніх фахівців потребу в самоосвіті, забезпечувати їх мобільність, виховувати соціально активну творчу особистість.

Готуючи майбутнього вчителя для початкової школи у вищих педагогічних навчальних закладах І-ІІ рівнів акредитації, потрібно формувати у студентів комунікативну компетенцію; професійну компетенцію, яка передбачає фундаментальні знання про навчально-виховний процес у початковій школі, навички здійснення навчальної, виховної, розвивальної діяльності молодших школярів на уроках та у позакласній роботі. Не менш важливими складовими процесу підготовки майбутнього фахівця є соціально-особистісні, загальнонаукові, інструментальні, методична та науково-дослідницька компетенції, зокрема: проєктувальна, адаптаційна, організаційна, мотиваційна, комунікативна, контролююча, пізнавальна тощо. Система підготовки майбутнього вчителя покликана забезпечити умови для індивідуальної самореалізації студента, що передбачає проектування траєкторії особистісного та фахового розвитку, адже він є гуманістично орієнтованим вихователем особистості молодшого школяра.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.

Дані про використання цього методу у педагогіці зустрічаються на початку ХХ століття у працях зарубіжних дослідників Дж. Дьюї, В.Х. Кіппатрика, Е. Коллінгса, Т. Хатчинсона та вітчизняних науковців Г. Ващенко, П. Блонського, В. Ігнат'євої, Е. Каганова, М. Крупеніної, А. Макаренка, С. Шацького, В. Шульгіна, та ін. На думку В. Гузєєва, Є. Полат, М. Бухаркіної, він вимагає практичного використання теоретичних знань при вирішенні конкретних завдань або проблем у спільній діяльності студентів [4, с. 8]. В. Вербицький, А Цимбалару представили умови функціонування методу проектів у навчальному процесі [3]. Останніми роками метод проектів викликає зростаючий інтерес як предмет дослідження у педагогіці вищої школи, як зазначають Г Козлакова, О Колесникова, Н Самойленко, і активно використовується сьогодні у багатьох країнах [1, с 5]. Ці джерела містять теоретичне обґрунтування ефективності використання методу проектів, класифікацію навчальних проектів, вимоги до їхнього використання, у них